

Throughout its existence, the parish registers served not only as a spiritual but also as a civil and legal document. Nowadays, the data contained in the parish registers are used for social and legal protection of citizens as well as for genealogical, historical and statistical studies. The analysis of the works on this issue has shown that the parish registers were studied from the time of their occurrence. The review of legislation regulating births, marriages and deaths in the registration system in the Russian Empire allows the researchers to follow the process of development of religious acts, the development and evolution of charging files.

The requirements to the conducting the parish registers as well as the peculiarities of fixing the information in the register about the birth, marriage and death are highlighted. The parish registers of births are focused on the rite of baptism for children. Registers of births also contain the information about the name of the saint in honor of whom the child was called; the birth of twins and fraternal twins; the legitimacy of the birth of a child; the information about adoption and the transition to a different religion. The charging file contains the information about recipients. The records of marriages and deaths in the parish books are interesting enough. A marriage is a special sacrament, and it is mandatory. A marriage search was carried out before the wedding. Before the wedding the priest recorded the various documentary evidences, including the fact that a marriage is contracted by mutual consent and desire, and not under duress. A special attention was paid to the age of marriers, to the marriages contracted between the representatives of different faiths, as well as to the second and third marriages. The requirements for the burial of the dead, the mandatory indication of the age and the cause of death were established. A special attention was laid upon keeping parish registers: recording had to be made in the book truly and correctly. They had to be made immediately after the ceremonies and any corrections were forbidden. Each registration act was to be signed by those present.

The analysis of the parish registers shows that registers were conducted according to the standards adopted on the legislative level. The findings show great informative possibilities of the parish registers. The study of a wide range of issues related to the parish registers reveals their legal and scientific value.

Key words: parish registers, the Orthodox population, birth, marriage, death, records management.

Надійшла до редакції 13.11.2016 р.

УДК 002(477)«165/177»(073)

**БЕРЕСТЕЦЬКА БИТВА 1651 РОКУ У НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЯХ
ДОКУМЕНТОЗНАВЧОГО ХАРАКТЕРУ В УКРАЇНІ:
МОНІТОРИНГ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОТОКУ**

Нікольченко Юзеф Мойсейович, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності, Маріупольський державний університет, м. Маріуполь
nikolchenko46@mail.ru

Аналізуються результати моніторингу публікацій, присвячених дослідженню документальних джерел битви під Берестечком 1651 року у наукових періодичних виданнях України з використанням наукометричних і бібліометричних методів. Розглянуто джерелознавчий і історіографічний матеріал про зазначену вище подію.

Ключові слова: битва під Берестечком, документальні джерела, публікації, наукові періодичні видання, інформаційний потік, моніторинг, наукометрія, бібліометрія.

Постановка проблеми. Результати історіографічних та історичних досліджень документальних джерел битви під Берестечком 1651 р. зі стабільною періодичністю з'являються на сторінках українських наукових видань. У зв'язку з цим вважаємо актуальним і необхідним проведення моніторингу інформаційного потоку публікацій, присвячених дослідженню документальних джерел битви під Берестечком 1651 р.

Він являє собою процес систематичного або безперервного збору інформації для визначення проблем і тенденцій, змін параметрів у дослідженні об'єктів і предметів, пов'язаних із подіями битви, що дозволяє отримати об'єктивну картину розвитку наукових знань та визначити перспективи їх подальшого розвитку

Об'єктом дослідження є визначені автором періодичні наукові видання в Україні, на сторінках яких розглядалися документальні джерела битви під Берестечком. Предметом є моніторинг публікацій документознавчого характеру на сторінках періодичних наукових видань.

Виходячи з актуальності, об'єкту та предмету, *мета статті* полягає у проведенні моніторингу наукових публікацій з проблеми дослідження.

Для реалізації поставленої мети необхідно розв'язати наступні завдання:

– визначити коло періодичних наукових видань України, на сторінках яких здійснюється публікація матеріалів документознавчого характеру з історії Берестецької битви;

- окреслити хронологічні межі періодичних наукових видань;
- здійснити моніторинг публікацій документознавчого характеру в періодичних наукових виданнях України;
- провести науко метричний аналіз інформаційного потоку наукових публікацій з проблеми дослідження у періодичних наукових виданнях України.

Виклад основного матеріалу. Інформаційна складова результатів багатоаспектного наукового дослідження Берестецької битви є новою і перспективною галуззю. На сторінках спеціалізованих видань та наукових збірок в Україні постійно аналізуються її факти, епізоди і першоджерела, як відомі раніше, так і виявленні в останні роки. Цей процес активізувався в зв'язку з широким відзначенням 350-річчя (2001 р.) та 360-річчя Берестецької битви (2011 р.), 100-річчя (2015 р.) від дня народження доктора історичних наук І. К. Свешнікова.

Для розв'язання поставлених завдань автор статті використав бібліометричні та науко метричні методи. Бібліометрія – це комплекс кількісних методів вивчення потоків наукових документів [5]; наукометрія – галузь наукознавства, що займається статистичними дослідженнями структури і динаміки масивів і потоків наукової інформації. Завданнями науко метричних досліджень є отримання об'єктивної картини розвитку наукового напрямку, оцінка його актуальності, формування інформаційних потоків та поширення наукових ідей [3].

Із безлічі вивчених і випробуваних науко метричних і бібліометричних методів для вирішення інформаційних задач найбільш підходить статистичний метод, що використовує такі вимірники як кількість авторів, журналів, замовлень на річні комплекти журналів у бібліотеках і інформаційних центрах та ін. Таким чином, у методі підрахунку публікацій вимірником служить кількість наукових продуктів (книги, статті, звіти і ін.), об'єднаних загальним терміном – «публікація». Хоча науко метричний індикатор – «кількість наукових публікацій» розроблений краще за інші, в конкретних випадках його вживання необхідно встановлювати формалізовану процедуру «зважування» публікацій різних типів і окремих публікацій. Такий вимірник відкриває низку цікавих практичних можливостей в бібліометрії, оскільки в загальному випадку криві зростання кількості публікацій мають різноманітний вигляд. Вони дозволяють судити про актуальність і перспективність даного наукового напрямку. За допомогою цих методів можна з'ясувати реальний стан справ із виявлення тенденцій розвитку конкретного напрямку науки або конкретної теми наукового пошуку, оцінити обсяг проведених дослідницьких розробок, їх зміст та динаміку розподілення у часі.

Основним завданням даної статті є результати проведення науко метричного та бібліометричного аналізу інформаційного потоку наукових публікацій низки періодичних видань України. Для моніторингу публікацій визначені наступні періодичні видання: «Український історичний журнал», «Вісник Харківського національного університету. Історія» (далі: «Вісник» ХНУ), «Київська старовина» та збірники матеріалів традиційної (з 1990 р. проводиться у Національному історико-меморіальному заповіднику «Поле Берестецької битви») Всеукраїнської науково-практичної конференції «Берестецька битва в історії України» (далі: ВНПК «Берестецька битва в історії України»), в яких висвітлюються документознавчі аспекти битви під Берестечком. Моніторинг здійснювався за період із 2000 по 2015 роки. Пошук проводився за допомогою електронного порталу «Наукова періодика України (журнали та збірники наукових праць)» (<http://www.nbuv.gov.ua/portal/>), веб-сайту Інституту історії України НАН України – «Українського історичного журналу» (<http://www.history.org.ua/>) та матеріалів ВНПК «Берестецька битва в історії України».

Портал «Наукова періодика України» має п'ять інформаційних складових. Перша з них надає загальні відомості про наукову періодику (назва та тип видання, рік заснування журналу, його проблематика, періодичність, ISSN, мова видання, засновники, головний редактор та редколегія, адреса редакції).

Друга інформаційна складова Порталу розкриває зміст журналів. Основа цієї складової – загальнодержавна реферативна база даних «Україніка наукова», що наповнюється з 1998 р. Інститутом проблем реєстрації інформації НАН України та Національною бібліотекою України ім. В. Вернадського.

Третя складова спрямована на одержання повних текстів статей. Передбачається поступове перенесення електронних версій друкованих періодичних видань на Портал для їхнього депозитарного зберігання та представлення на єдиній платформі з інтегрованою пошуковою системою.

Четверта й п'ята інформаційні складові Порталу: зібрання «Наукові біографії вчених, діячів науки та техніки України» й «Наукові установи України». Їхнє призначення – сприяння встановленню семантичних зв'язків між суб'єктами й об'єктами документальних наукових комунікацій, тобто підтримка когнітивного напрямку розвитку Порталу.

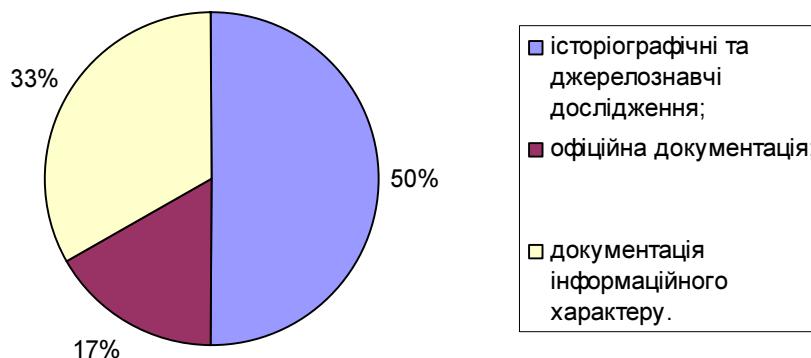
Інститут історії України НАН України одержав низку важливих наукових результатів з історії українського козацтва у т. ч Національно-визвольної війни 1648-1658 рр. Також пошук здійснювався у збірниках матеріалів ВНПК «Берестецька битва в історії України», яка з 1990 р. представляє широкому загалу науковців студії з проблем Берестецької битви [6].

Наукові видання	Загальна кількість статей
ВНПК «Берестецька битва в історії України»	28
«Український історичний журнал»	9
«Вісник Харківського національного університету. Історія»	4
«Київська старовина»	2

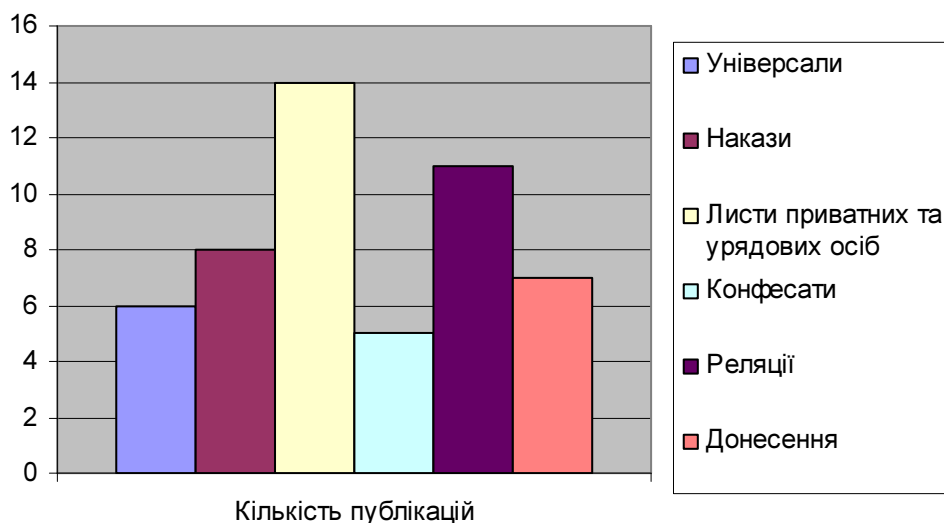
У процесі дослідження були відібрані і проаналізовані 43 наукові публікації з проблеми за період із 2000 по 2015 роки. Як свідчать результати пошуку більша половина публікацій репрезентована у збірниках ВНПК «Берестецька битва в історії України» – 28 (65,1%), в УІЖ – 9 (20,9%), у «Віснику» ХНУ – 4 (9,3%), у «Київській старовині» – 2 (4,7%). Розглянемо наукометричну складову дослідження за допомогою статистичного аналізу кількості публікацій:

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Загальна кількість
ВНПК «Берестецька битва в історії України»	1	4	2	3	2	3	3	1	1	2	1	3	1	1	-	-	28
УІЖ		1		1	1		1	1		1		1	1		1		9
Вісник ХНУ		1					1					1				1	4
«Київська старовина»		1										1					2

Ще раз наголошуємо, що мова йде лише про публікації, в яких конкретно розглядалися документи, пов'язані з битвою під Берестечком. Аналіз інформаційного потоку (43) за типом публікацій дозволив розділити їх на дві групи: наукові статті 28 (%), повідомлення – 15 (%); за предметом дослідження – на три складові: офіційна документація, документація інформаційного характеру, історіографічні та джерелознавчі дослідження.

Кількість документів за окремими видами, яку виявив моніторинг на сторінках видань, що досліджувалися, склали: листи приватних та урядових осіб, реляції – 11, накази – 8, донесення – 7, універсали – 6, конфесати (протоколи допитів полонених) – 5.

Щодо кількості публікацій документів, присвячених битві під Берестечком, першу позицію стабільно утримують листи приватних та урядових осіб, а потім йдуть реляції та накази. Можливо цей факт пояснюється тим, що листи, як примірники історичних документів, у значно більшій кількості були збережені в приватних та державних архівах й доступ дослідників до них був значно спрощений.

Наступним етапом науко метричного аналізу вказаних наукових видань було визначення виключно кількісного показника документознавчих публікацій за авторською складовою. Найвища активність належить вітчизняним дослідникам проблеми: Ю. Мицику, В. Смолію, В. Степанкову, Т. Чухлібу, В. Горобцю, М. Корпанюку, Н. Підгорній, В. Цибульському та ін.

Аналіз інформаційного потоку публікацій у наукових виданнях дозволив розділити їх на два основні напрями: історіографічний і джерелознавчий. У першому (27%) – розглядалася історіографія проблеми; у другому (64%) – безпосередньо аналізувалися документальні джерела. Зміст 9% публікацій складався з матеріалів спільного, історіографічного та документознавчого напрямів. Отже, в результаті проведеного науко метричного аналізу одержано об'єктивну картину розподілу наукових інтересів із проблеми дослідження документальних джерел битви під Берестечком. Найбільша кількісна активність належить докторам історичних наук Ю. Мицику і Т. Чухлібу.

Нами було також оцінено й тематичний розподіл наукових публікацій не тільки із заявленої для доповіді проблеми, а й загалом присвячених Берестецькій битві. Починаючи з другої половини XVII ст. до сьогодення автори намагалися з'ясувати і відтворити події, спираючись на історичні, документальні та наративні джерела, Проте документознавчий аналіз джерел здійснювався лише в контексті загальної історії битви під Берестечком [1, 2, 7], або окремою спеціальною публікацією [4].

Висновки. Проведений аналіз спеціальної літератури засвідчив, що:

- здійснений моніторинг щодо з'ясування стану висвітлення в історіографії проблеми документальних джерел Берестецької битви переконливо свідчить про те, що на різних історіографічних відрізках часу найбільшою популярністю у науковців користувалася проблематика розвитку самої події, а не документів, що її висвітлювали;

- не зважаючи на те, що від драматичних подій 1651 р. включно з 2015 р. нас відділюють 364 роки, проблема документальних джерел Берестецької битви продовжує викликати науковий інтерес. Підтвердженням цього стали результати науко метричного аналізу інформаційного потоку публікацій, представлених у чотирьох наукових виданнях України за період з 2000 по 2015 роки. Отримані результати дали можливість створити об'єктивну картину розвитку наукових знань з проблеми дослідження, визначити провідних дослідників та перспективні сфери їхніх наукових інтересів не тільки з історії України, а й з документознавства.

Список використаної літератури

1. *Большая советская энциклопедия* : в 30 т. Т.9 : Евклид – Ибсен / Гл.ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд. – М. : Сов. 1. Виткалов В. Г. Берестецька битва 1651 року мовою документів: за матеріалами наукової спадщини І. К. Свешнікова : хрестоматія / В. Г. Виткалов, Т. О. Пономарьова. – Рівне : РДГУ, 2005. – 403 с.
2. *Історія українського козацтва* : нариси : у 2 т. / редкол.: В. А. Смолій (відп. ред.), О. А. Бачинська, А. О. Гурбик та ін. – Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – Т. 1. – 800 с. : іл. ; Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – Т. 2. – 724 с. : іл.
3. *Налимов В. В.* Наукометрия: Изучение развития науки как информационного процесса / В. В. Налимов, З. М. Мульченко. – М. : Наука, 1962. – 192 с.
4. *Національний пантеон «Козацькі могили»* : іст.-краєзн. нарис / В. Рожко, В. Пришляк, П. Лотоцький та ін. – Луцьк : Медіа, 2003. – 544 с.
5. *Нікольченко Ю. М.* Битва під Берестечком у контексті розвитку документної традиції українського козацтва / Ю. М. Нікольченко // Гілея : наук. вісн. – Київ, 2012. – Вип. 56 (№ 1). – С. 5-10.
6. *Применение наукометрических и библиометрических методов при решении информационно-поисковой задачи* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://edu.nstu.ru/courses/ibo/naukometriya.htm>.
7. *Свешніков І. К.* Битва під Берестечком / І. К. Свешніков. – Львів : Слово, 1992. – 301 с.

References

1. *Vytkalov V. H.* Berestetska bytva 1651 roku movoiu dokumentiv: za materialamy naukovoi spadschyny I. K. Svieshnikova : khrestomatii / V. H. Vytkalov, T. O. Ponomar'ova. – Rivne : RDHU, 2005. – 403 s.
2. *Istoriia ukrainskoho kozatstva* : narysy : u 2 t. / redkol.: V. A. Smolii (vidp. red.), O. A. Bachynska, A. O. Hurbyk ta in. – Kyiv : Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», 2006. – T. 1. – 800 s. : il. ; Kyiv : Vyd. dim «Kyievo-Mohylianska akademiia», 2007. – T. 2. – 724 s. : il.
3. *Nalymov V. V.* Naukometriya: Yzuchenye razvytyia nauky kak ynformatsyonnoho protsessa / V. V. Nalymov, Z. M. Mulchenko. – M. : Nauka, 1962. – 192 s.
4. *Natsionalnyi panteon «Kozatski mohyly»* : ist.-kraiezn. narys / V. Rozhko, V. Pryshliak, P. Lototskyi ta in. – Lutsk : Media, 2003. – 544 s.
5. *Nikolchenko Yu. M.* Bytva pid Berestechkom u konteksti rozvytku dokumentnoi tradytsii ukrainskoho kozatstva / Yu. M. Nikolchenko // Hileia : nauk. visn. – Kyiv, 2012. – Vyp. 56 (№ 1). – S. 5-10.
6. *Prymenenyie naukometrycheskykh y byblyometrycheskykh metodov pry reshenyy ynformatsyonno-poyskovoi zadachy* [Электронnyi resurs]. – Rezhym dostupa: <http://edu.nstu.ru/courses/ibo/naukometriya.htm>.
7. *Svieshnikov I. K.* Bytva pid Berestechkom / I. K. Svieshnikov. – Lviv : Slovo, 1992. – 301 s.

БЕРЕСТЕЦКАЯ БИТВА 1651 ГОДА В НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЯХ ДОКУМЕНТОВЕДЧЕСКОГО ХАРАКТЕРА В УКРАИНЕ: МОНИТОРИНГ ИНФОРМАЦИОННОГО ПОТОКА

Нікольченко Юзеф Моисеевич, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності, Маріупольський державний університет, г. Маріуполь

Анализируются результаты мониторинга публикаций, посвящённых исследованию документальных источников битвы под Берестечком 1651 года в научных периодических изданиях Украины с использованием наукометрических и библиометрических методов.

Ключевые слова: битва под Берестечком, документальные источники, публикации, научные периодические издания, информационный поток, мониторинг, наукометрия, библиометрия.

THE BERESTETSK BATTLE OF 1651 IN THE SCIENTIFIC PUBLICATIONS OF THE DOCUMENTAL NATURE IN UKRAINE: THE MONITORING OF THE INFORMATION FLOW

Nikolchenko Yoseph, associate professor, Mariupol State University, Mariupol

The author monitors and conducts the scientific analysis of the information flow of the scientific publications on the research problem in the scientific periodicals of Ukraine, devotes the article to the study of the documents about the Berestetsk battle in 1651 in the scientific periodicals of Ukraine. For monitoring the following periodicals are taken: «Ukrainian historical journal», «Journal of Kharkiv National University. History» (hereinafter «the Bulletin» of KhNU), «Kyiv antiquity», traditional all-Ukrainian scientific and practical conference «The Berestetsk battle in the history of Ukraine» (hereinafter: USPC «The Berestetsk battle in the history of Ukraine»). The monitoring is conducted during the period from 2000 to 2015.

During the study, 43 scientific publications on the issue during the period from 2000 to 2015 have been selected and analyzed. As evidenced by the search results more than half of the publications are presented in the collections of USPC «The Berestetsk battle in the history of Ukraine» – 28 (65,1%), in «Ukrainian historical journal» – 9 (20,9%), in the «Bulletin» of KhNU – 4 (9,3%), in «Kyiv antiquity» – 2 (4,7%).

The number of documents of certain types, which reveal the monitoring on the pages of the publications that are studied are the following: letters, private and government entities, communiques – 11, orders – 8, reports – 7, station wagon – 6, interrogation of prisoners – 5.

The next step of the scientometric analysis of the scientific publications is the definition of a purely quantitative indicator of the documental publications on the author's part. The highest activity belongs to the following domestic researchers of the problem: Y. Micik, V. Smolij, V. Stepankov, V. Chuhlib, V. Gorobec, M. Corpanuk, N. Pidgorna, V. Cybulskiy, P. Lotochiy and others.

The obtained results give the possibility to create an objective picture of the development of the scientific knowledge on the research problem.

Key words: the Berestetsk battle, documentary sources, publications, scientific periodicals, information flow, monitoring, scientometrics, bibliometrics.

UDC 002(477)«165/177»(073)

**THE BERESTETSK BATTLE OF 1651 IN THE SCIENTIFIC PUBLICATIONS
OF THE DOCUMENTAL NATURE IN UKRAINE: THE MONITORING OF THE INFORMATION FLOW**

Nikolchenko Yoseph, associate professor,
Mariupol State University, Mariupol

The aim of the study is to monitor the publications during the period from 2000 to 2015 concerning the problem of the Berestetsk battle of 1651 in the periodic scientific editions of Ukraine: «Ukrainian historical journal», «Bulletin of Kharkov National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda. Series of History and Geography», «Kyiv antiquity», and collected materials of the traditional Ukrainian scientific and practical conference «The Berestetsk battle in the history of Ukraine», which highlights the documental aspects of the Berestetsk battle. The monitoring is conducted during the period from 2000 to 2015.

Research methodology. The monitoring has been carried out using a scientometric research method.

Results. Monitoring allows to claim that the most popular scientists studied the development of the event, and not, directly, the documents that accompanied the battle. The obtained results give a possibility to establish that the greatest number of publications (28) study the documentary sources of the battle published in the collections of the materials of all-Ukrainian scientific and practical conference «The Berestetsk battle in the history of Ukraine», «Ukrainian historical journal» – 9, «Bulletin of Kharkov National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda. Series of History and geography» – 4, «Kyiv antiquity» – 2.

Novelty. For the first time in scientific practice, a relatively comprehensive study of the problem of the Berestetsk battle is studied, the information component examines the relevance of its documental factor, which is reflected in the pages of specialized publications and scientific journals in Ukraine.

The practical significance. The results obtained made it possible to create an objective picture of the development of the scientific knowledge on the issue of the documental support of the Berestetsk battle, identify the leading researchers and promising sphere of their scientific interests, not only in Ukraine's history, but in records management.

Key words: the Berestetsk battle, documentary sources, publications, scientific periodicals, information flow, monitoring, scientometrics, bibliometrics.

Надійшла до редакції 22.10.2016 р.

УДК 168.522+130.2

КУЛЬТУРОГЕНЕЗ ЕВОЛЮЦІЇ ВЗАЄМВІДНОСИН ЛЮДИНИ Й ПРИРОДИ

Лучанська Валентина Володимирівна, кандидат
педагогічних наук, доцент, м. Сімферополь
luchanskayvalentina@gmail.com

Наведено огляд публікацій з питань взаємовідносин людини і природи. Вирішення екологічних проблем неможливе без зміни традиційних норм і етичних принципів у ставленні до природи, зростання соціальної відповідальності кожної людини за наслідки своєї дії на неї. Розглянуто обставини, що перетворюють проблему екології на проблему людини, її духовного вмісту, що складе основний зміст ХХІ ст. Проаналізовано процес екологізації суспільної свідомості. Виявлено, що культура – складний феномен, який можна розглядати з різних позицій, задаючи різні системи опису і кожного разу отримуючи характеристики; висвітлено питання створення української моделі екології культури в інформаційному суспільстві.

Ключові слова: культурогенез, культурологія, екологія культури, інформаційне суспільство, екологічна свідомість, природа, духовні цінності.

Постановка проблеми. Моральні аспекти ставлення суспільства і природи знаходять віддзеркалення в різних концепціях [1-22]. До цих пір основні зусилля людей були спрямовані на